

3.1.6 Čeští sportovci v Arktidě (Zdeněk Lyčka)

Arktida vždy lákala, láká a bude lákat sportovce, a mezi nimi samozřejmě i spousty Čechů. Tato kapitola si neklade za cíl zachytit všechny české „arktické“ sportovní výkony, což je prakticky nemožné. Její ambicí je informovat zájemce alespoň rámcově, co všechno Češi na dalekém severu ve sportovní oblasti dokázali.

Začnu severním pólem. První Čech, který tam dorazil na lyžích (samozřejmě bez podpory), byl v květnu 1993 Miroslav Jakeš, který měl v té době za sebou již mnoho polárních zkušeností, např. z Antarktidy, Grónska a Severní Ameriky. Čeští čtenáři se můžou dočíst o cestě na severní pól s Mirkem Jakešem v reportážní knize Petra Horkého *Zpráva o cestě na severní pól* (Daranus, Praha 2008). Mirek se od té doby na severní pól vydal ještě několikrát a z ruské základny Barneo tam začal vodit turisty z celého světa. Tuto aktivitu musel po ruském útoku na Ukrajinu v roce 2022 samozřejmě ukončit.

Na druhém místě bych zmínil přechod grónského pevninského ledovce. Jako první Čech zde opět figuruje Mirek Jakeš, který se přes ledovec (ze západu na východ) vydal na konci 80. let 20. století, to znamená ještě za vlády komunistů v tehdejší Československu. Kde by Mirek vzal na pojištění, které vždy bylo a stále je velmi drahé? Nic proto grónským úřadům nenahlásil a vyrazil přes ledovec „tajně“. Od té doby tuto trasu překonalo několik desítek Čechů. Reportáž o přechodu Grónska je v rámečku **RAM1**.

Na Aljašce se každý rok koná nejslavnější, ale krajně extrémní závod psích spřežení *Iditarod* na počest musherů a jejich psů, kteří 26.–31. ledna 1925 uběhli v mrazech dosahujících -60 °C, vánicích a nárazovém větru o rychlosti až 130 km/h celkem 674 mil (přes 1000 km) z Nenany do Nome se zásilkou séra proti záškrtu, který v Nome náhle propukl a kosil po stovkách místní indiány a Inuity. Kromě základního závodu, kterého se jako první Čech zúčastnil v roce 1991 Petr Hanzlík (autor knihy *Mush, Go!*), existuje několik dalších variant – na kole, na lyžích, nebo pěšky. V cyklovariantě, které se vždy účastní pouze několik extrémních jedinců, několikrát zabodoval Jan Kopka, který v roce 2007 tento závod na 1100 mil vyhrál časem 23 dní 2 hodiny a 42 minut. O svých neuvěřitelných zážitcích napsal dvě knihy: *Cyklistickým peklem: Tři největší bikové extrémy světa* (2006) a *Ve spárech Aljašky* (2007). Pěšky tento závod zvládl opět Mirek Jakeš.

Pokud jde o extrémní závody na lyžích, rád bych se zmínil o Arctic Circle Race (lyžařském supermaratonu na severním polárním kruhu), kterého jsem se v roce 2010 zúčastnil (viz RAM2). V letech 2015 a 2017 tento závod v kategorii žen vyhrála česká reprezentantka Kamila Bořutová. Od roku 1974 se jako součást polárního festivalu „Svátek Severu“ běhá Murmanský lyžařský maraton, který dosáhl největší popularity v 80. letech minulého století, kdy se na start padesátikilometrové trati postavily národní týmy více než deseti zemí z celého světa. Až skončí ruská agese na Ukrajině, bude tento jarní dálkový běh ve dvou okruzích po 25 km volnou technikou v rovinatém terénu, včetně běhu po zamrzlém jezeře Rogozero, rozhodně znovu stát za návštěvu, jak již vyzkoušelo několik českých sportovců.

Kolem tábořiště Union na severním pólu se od roku 2006 běhá klasický maraton, jehož vítězem se v roce 2015 stal zlínský triatlonista Petr Vabroušek časem 4 hod. 22 min.

Arktický maraton se každý rok běhá také na zamrzlém Bajkalu. Jedná se o extrémní běh s omezeným počtem účastníků, k jehož registraci je nutné dodat zdravotní posudek a potvrzení o absolvování klasického maratonu ve stanoveném časovém limitu. V roce 2018 se běhu zúčastnila historička novodobých dějin Gabriela Havlůjová, závod však musel být kvůli silnému větru a teplotám pod -30 °C ukončen a závodníci byli z trati odváženi s omrzlinami. V následujícím roce se Bajkalského maratonu zúčastnilo 97 mužů a 30 žen z 23 států světa. V roce 2023 byl závod z politických důvodů zrušen.

Na počest čs. legionářů, kteří se po skončení první světové války dostali Transsibiřskou magistrálou do Vladivostoku, odkud pokračovali do nově vzniklé Československé republiky, se koná každoroční padesátikilometrový přechod zamrzlého Bajkalu. Velitelem čs. legií ustupujících počátkem roku 1920 před bolševiky byl generál Sergej Vojcechovský, který zemřel v padesátých letech v jednom ze stalinských gulagů na Sibiři. V roce 2020 se ke stému výročí tzv. Velkého ledového sibiřského pochodu vydalo po trase jeho poslední etapy přes zamrzlý Bajkal několik desítek členů Spolku pro zachování odkazu českého odboje a Československé obce legionářské a příbuzných bývalých legionářů.

Nakonec alespoň letmá zmínka o vodních sportech. Extrémní kajakářské výpravy na Aleutské ostrovy podnikal Čechoameričan Stanislav Chládek, bývalý československý reprezentant ve slalomu a sjezdu na divoké vodě (viz kap. 2.2.1). Kanoistické výpravy do severní Kanady a na Aljašku podnikali již zmíněný Petr Hanzlík (*Po Yukonu na Aljašku*), Karel J. Dohnal

(*Yukon solo – Na kánoi napříč Aljaškou*) a Miroslav Podhorský (*Směr Aljaška*). O plavecké štafetě z Čukotky na Aljašku se dočtete v **RAM3**.

3.1.6 RAM1: Na lyžích napříč Grónskem (Zdeněk Lyčka)

Čtyřčlenná dánsko-česká výprava BIG ICE EXPEDITION 2011 napříč grónským ledovcem ze západu na východ urazila za 28 dní na lyžích téměř 600 kilometrů, a to v nejchladnějším dubnu, který byl kdy v této části světa zaznamenán.

Naši výpravu vedl třicetiletý Morten, bývalý elitní voják dánské armády se zkušenostmi z Iráku a Afghánistánu, ale také z kurzů přežití, které Dánové pořádali v okolí Luční boudy v Krkonoších. Dalšími dvěma účastníky byli dvacetiletí Dánové Kasper, student designu na univerzitě v Odense, a Mads, řidič nákladáku z jutského města Holstebro. Morten nám při prvním setkání ve svém domě na ostrově Fyn zkontroloval expediční výstroj a oblečení, které jsme si s sebou přinesli. Naučili jsme se stavět stan a používat vařič, a nakonec jsme zabalili trvanlivou část svého měsíčního proviantu, především granulované potraviny a čokoládu. Morten pak každého z nás zapřáhl do staré ojeté pneumatiky, a tak jsme se k velkému pobavení sousedů a kolemjdoucích vydali na výpravu do okolí, která měla simulovat tažení saní pulk po grónském ledovci. S pneumatikou na šňůře, plnou kamenů, jsem později trénoval také v Oboře nedaleko Kodaně, kde jsem budil ještě větší pozdvižení než na Fynu.

Do Grónska jsme odletěli 8. dubna 2011 z kodaňského letiště Kastrup. Své těžké cestovní vaky se dvěma stany, dvěma vařiči, spacáky, karimatkami a potravinami na 28 dní jsme doplnili kanystry s benzinem do primusů. Vodu s sebou brát nemusíte, tu si rozpouštíte ze sněhu. Ale abyste mohli zapálit vařič, nesmí vám zmrznout benzin v zapalovači, takže je dobré nosit jich po kapsách několik – a pokud možno co nejbliž holému tělu. Pak jsme se převlékli do expedičního oblečení, v němž jsme strávili následující měsíc. Do pronajatého auta jsme kromě cestovních vaků naložili i speciální běžecké lyže Amundsen s kovovými hranami a tuleními pásy a pušku proti ledním medvědům.

Za čtrnáctistupňového mrazu jsme vyjeli z Kangerlussuaqu směrem k pevninskému ledovci a po hodině a půl dorazili na konec cesty, odkud nás čekal dlouhý pochod na lyžích, za neustálého mrazu a větru, územím bez jediné známky života. Při nástupu jsme se museli vydrápat

v mačkách do výše 1400 metrů nad mořem, a teprve pak jsme si mohli nazout lyže. Za prvních 8 hodin jsme zdolali vzdušnou čarou jen 8 kilometrů, protože každý z nás táhl za sebou na saních šedesát kilo. Pak jsme na lyžích s tuleními pásy ujeli denně 20–40 kilometrů při teplotě mezi -20 až -35 °C. Morten každé ráno vyhlásil azimut a jednou či dvakrát denně naši pozici zkontroloval podle GPS. Nesmíte jít moc rychle, abyste se nezpotili, ale ani příliš pomalu, aby vám nebyla zima.

První krize nastala po třech dnech, protože Madsovi omrzly prsty na rukou. Uvažovali jsme, že se kvůli němu všichni vrátíme, jenže Mads chtěl jít dál. Později jsme se s omrzlinami potýkali všichni. Musíte neustále pohybovat prsty na rukou i na nohou, i když se zastavíte a odpočíváte. Večer si musíte ve spacáku dlouho masírovat chodidla. A to jsem jednou neudělal dostatečně dlouho a v obou palcích na nohou jsem ztratil cit. Po sedmi strastiplných dnech jsme dorazili na opuštěnou americkou radarovou stanici *Dye-2*, kde jsem to chtěl zabalit, ale nebyl tam nikdo, kdo by mě odvezl do civilizace.

Stanice se nachází 170 kilometrů od západního pobřeží Grónska a 145 kilometrů pod severním polárním kruhem v nadmořské výšce kolem 2300 metrů, přičemž skutečný zemský povrch je pohřbený pod více než tříkilometrovou vrstvou pevninského ledovce. Hlavní budova pod kupolí radaru má šest pater a základnu 60 x 60 metrů. Americká armáda postavila *Dye-2* v roce 1960 jako jednu z více než 50 dálkových varovných radarových stanic umístěných na Aljašce, v Kanadě, v Grónsku, na Islandu a na Faerských ostrovech, které měly nepřetržitě monitorovat oblohu pro případ, že by Rusové chtěli svými bombardéry ohrozit Ameriku.

V místnosti bez oken – ale zato s přepychem matrace pro každého z nás – vaříme večeri. Jsme vděční za příjemných -20 °C, které jsme zde naměřili, neboť venku je o 15 stupňů méně a fouká silný jihovýchodní vítr. O půlnoci jdeme spát a probouzíme se až kolem poledne, protože do naší „ložnice“ nepronikl jediný sluneční paprsek. Podepisujeme se do knihy hostů a kolem 15. hodiny vyrážíme a necháváme *Dye-2* nenávratně za sebou. Je krásné slunečné počasí a -25 °C. Míříme k pomyslnému hřebenu pevninského ledovce ve výši asi 2500 metrů n. m., ale s mocností až 3200 metrů, který odděluje jeho západní a východní část.

Následující dny se střídá slunečné počasí s náporů protivětru a sněhovými bouřemi, kdy musíme zůstat ve stanu. Palec na levé noze mě zlobí, je stále tmavší a cítím ho jako cizí předmět, ale můžu jím hýbat. Pravý palec je na tom trochu lépe, omrzliny na prstech obou rukou jsou ve srovnání s chodidly spíše kosmetického rázu. Do cíle nám zbývá 245 kilometrů a musíme tvrdě

makat, protože nejpozději 5. května bychom měli dojít do východogrónské osady Isortoq, odkud by nás měl vrtulník převézt do města Tasiilaq.

Další zatažené ráno a silný protivítr. Už zase! Půl dne se šouráme nerovným terénem, a když je povrch konečně hladší a dalo by se něco najet, není vidět na krok, je mlha a sněží. Večer začalo hrůzostrašně fičet, šéf *Sermersuaqu* (jak se v grónštině říká pevninskému ledovci) se s námi opravdu nemazlí. V noci zuří uragán a sněhová bouře. Mám pocit, že nám to utrhne stan a odletíme z této pusté planety bez života ještě někam dál do vesmíru.

Ráno totéž počasí, v předsínce stanu je deset centimetrů sněhu, který se tam natlačil pod vchodem. Copak nás asi čeká venku? Vypadá to, že oba stany a veškeré náčiní budou pohřbeny půlmetrovou vrstvou prašanu. Nemůžeme nic dělat, jen ležíme a čekáme, až se *Veliký duch ledovce (Naalagaq)* obměkčí. Jedno je jisté – jediné slovo, které v Grónsku platí absolutně, je *immaqa* (možná).

Večer mám službu u vařičů – a málem mě to stálo život. V předsínce stanu jsem vařil večerí, ohříval vodu do termosek a plastových lahví, a v obou bombách začal postupně docházet benziín. Zbývalo ohřát poslední dva litry vody, a tak jsem obě bomby hodně natlakoval a počítal s tím, že benzin ještě chvíli vystačí. Hořáky začaly blafat, nastalo nedokonalé spalování a do nepřilíš velkého prostoru nad vařiči se začal uvolňovat kysličník uhelnatý. Zatočila se mi hlava a ztratil jsem vědomí. Probral jsem se v Mortenově spacáku, obložený plastovými lahvemi s horkou vodou. Byl jsem prý v bezvědomí několik minut, sice s otevřenýma očima, ale úplně ztuhlý a neschopný reakce na jakékoliv podněty. Postupně jsem začal s kamarády komunikovat, ale hleděli na mě nechápavě, protože jsem mluvil česky. Časem jsem přešel do angličtiny, a nakonec do dánštiny, ale pořád jsem si nemohl vzpomenout na příslušná slova. Když jsem si uvědomil, že blábolím nesmysly, byl jsem už zase zpátky mezi živými.

Následující den je úplně stejný jako předchozí, nemůžeme vyrazit. Zažíváme zřejmě bouři *piteraqa*, tlačící vzduch ze středu pevninského ledovce směrem k východnímu pobřeží. Situace začíná být kritická, už dva dny nemůžeme jít na velkou stranu, náš pobyt venku se omezuje na odhazování navátého sněhu ze stěn stanu, které by se jinak mohly protrhnout, a stavění protisněhových valů. Je to hrůza, ležet dva dny v kuse ve spacáku a snažit se nějak zabít čas – přečetl jsem celou grónskou konverzaci a naučil se několik gramatických vzorců. Ale grónština jich má tolik, že bych k jejich zvládnutí potřeboval ještě mnoho *piteraquů*.

Vypadá to, že strávíme na ledovci pár dní navíc, což mě moc netěší. Palec na levé noze se však částečně zotavuje a už ho lépe cítím. Začínám přemýšlet o tom, proč se člověk vydává na takovou expedici. Chce na vlastní kůži zažít něco, o čem jen slyšel a četl, chce to sám taky dokázat, chce vidět, jaké to tam je, jak ten velký bílý flek na mapě ve skutečnosti vypadá. Chce překonat předsudky, například že nedokáže strávit měsíc v těsném sepětí se třemi dalšími lidmi v miniaturních prostorách stanu a v klaustrofobní spacákové mumii, bez cizí pomoci ujet téměř 600 kilometrů na lyžích a zvládnout vše, co je s tím spojené. Chce pokořit přírodu, což je zcela nemožné, a chce dokázat, jaký je borec, a je přitom úplná nula...

Grónsko si řeší věci po svém – *immaqa*. Vůbec nic nemáme jisté, třeba nás nakonec vyhrabou záchranáři z našich totálně zasněžených stanů, až dojíme veškeré zásoby, kdoví... Je zajímavé, jak se lidské tělo dovede přizpůsobit: bolesti svalů postupně odeznívají (není na to čas ani prostor), člověk spí pouze ve dvou polohách a jde to, v noci nechodí čurat (je s tím spojeno příliš mnoho náročných logistických kroků), vystačí si se stereotypním jídlem, které se měsíc nemění. Mnoho věcí je najednou naprosto nedůležitých a malicherných, což mi zážitek návratu z onoho světa pouze potvrdil a umocnil.

Sobota 30. dubna je den mých 53. narozenin. Dostávám od *Naalagaqa* ten nejlepší dárek, o který jsem si sám řekl: modrou oblohu a bezvětří, což spolu s hodně vyjedným pulkem a podstatně odlehčeným kanystrem s benzinem do vaříčů způsobuje, že jsme ušli 32 kilometrů! Udělaly se mi ale puchýře na patě a na omrzlém palci na levé noze, což řeším nalepením speciální tenzní náplasti.

Podělil jsem se s kamarády o krabici karlovarských oplatků a plácačku rumu, a oni na oplátku spustili dánskou halekačku, která se oslavencům při takové příležitosti zpívá. Chuť něčeho jiného než standardní stravy přišla všem vhod a také alkohol byl po téměř měsíční abstinenci velmi vítanou změnou, hlavně pro mě a Madse, kteří jsme měli omrzlé prsty na nohou i na ruce. Nevím, zda to bylo tím rumem, nebo všeobecným nadšením, že už se blíží konec, ale spalo se mi lépe než jindy.

Stanovili jsme si denní dávku 38 kilometrů. Tuto vzdálenost teď musíme zvládnout celkem pětkrát, abychom se do čtvrtěčního rána dostali k vrtulníku do Isortoqu. Morten nám za tím účelem rozdělil zbývající čtyři dny na pět kratších úseků: v pondělí vyrazíme v 6 hodin, v úterý ve 4 hodiny a ve středu ve 2 hodiny. Po posledním úseku si několik hodin odpočineme a

vydáme se na závěrečný noční pochod. Když nebudeme spát, nepřekvapí nás ve stanu lední medvědi, kteří se na východním pobřeží občas vyskytují.

Postupujeme kupředu za silného buráčení severáku. Je taková zima, že nemůžu mít na tváři zároveň lyžařské brýle a neoprenovou masku, protože vlhký vzduch zpod masky vniká pod brýle, okamžitě je zamlžuje a já nevidím na kompas. Jít bez masky nepřipadá v úvahu (hrozí okamžité omrzliny), a tak vždy na svých 20 minut, kdy vedu výpravu, odkládám brýle a přivřenýma očima sleduju kompas a cestu vpřed. Boční vítr je tak silný a ledový, že mi neustále namrzají obě víčka a námrazky musím co chvíli odstraňovat rukavicemi. Do toho přímo proti nám vychází slunce a jeho paprsky jsou s klesající nadmořskou výškou čím dál intenzivnější.

Během dne přestávám vidět, naštěstí je na tom vždy hůř jen jedno oko a tím druhým matně sleduju, co se děje kolem. Postihla mě pověstná sněžná slepota neboli „nemoc svářečů“. Nejsem schopný vést výpravu, zůstává to na Kasperovi, který však během dne skončil stejně jako já. Mám neustále na očích dvoje brýle – proti slunci a proti větru – a pouze tímto způsobem dokážu sledovat směr našeho pochodu. Nevidím bohužel *nunataky* (skály obklopené pevninským ledovcem) na východním pobřeží, přímo ve směru našeho pochodu, ale zato mi v neustále sílících slunečních paprscích před přivřenýma očima tančí nejrůznější přízraky.

Cítím, že klesáme, a tak si sundávám tulení pásy a lyže najednou získávají krásný skluz. Ve 14 hodin jsme dosáhli kýžených 38 kilometrů. Roztáhli jsme na sněhu karimatky, sundali bundy a lyžařské boty a za příjemného tepla se pustili do vaření posledních zbytků jídla, které nám v pulcích ještě zbyly. V 17 hodin jsme se vydali na cestu k moři. Po několika kilometrech prudkých sjezdů po zmrzlých ledových plotnách s několikametrovými průrvami je nám všem kromě Mortena jasné, že další pokračování v cestě se rovná téměř jisté smrti. Morten se ještě chvíli pokouší najít schůdnou cestu k zamrzlé mořské hladině, která je na dohled (asi dva kilometry), ale pak i jemu dochází, že na tomto místě naše expedice končí a musí nás odvézt vrtulník. Kolem 20. hodiny rozbíjíme poslední tábor a satelitním telefonem hlásíme do Tasiilaqu i Mortenově manželce do Dánska svoji polohu podle GPS. Nezbývá než čekat, až pro nás někdo přiletí.

3.1.6r1-1 Začátek přechodu Grónska (foto Z. Lyčka).

3.1.6r1-2 Trhlina v pevninském ledovci (foto archiv Z. Lyčky).

3.1.6r1-3 Sušení spacáků (foto archiv Z Lyčky).

3.1.6r1-4 Pevninský ledovec (foto archiv Z. Lyčky)

Byl jsem tak vyčerpaný, že jsem spal téměř bez přestávky celou noc a celý den, což bylo dobré zejména pro moje nemocné oči, na nichž jsem měl neustále nasazené sluneční brýle. Nikdo mě ve spánku nerušil, protože přilet helikoptéry byl kvůli nepříznivému počasí v nedohlednu. Museli jsme začít šetřit jídlem, protože jsme nevěděli, jak dlouho tam ještě zůstaneme. V noci napadlo 30 centimetrů nového sněhu, stany a veškerá výstroj byla znovu úplně pohřbené. Připravili jsme všechny své věci k transportu a vytyčili lyžemi přistávací plochu pro vrtulník, byla však pořád špatná viditelnost.

Následující den ráno se zvedla mlha a viditelnost se zvýšila asi na 5 kilometrů. V půl desáté jsem zaslechl tu nejkrásnější hudbu, jakou jsem si mohl přát – zvuk přilétajícího vrtulníku, NAŠEHO vrtulníku! Tak rychle jsme během celé měsíční anabáze ještě nikdy neměli sbaleno. Kolem 10. hodiny se již vznášíme nad zasněženými průrvami a ledovcovými splazy, které jsme se před dvěma dny marně snažili pokořit. Asi po 30 minutách přistáváme v Tasiilaqu, kde nás kromě policejního inspektora vítá spousta grónských psů. Míříme do místní nemocnice a dánské lékařky nás dávají aspoň trochu dohromady. Mads se svým úplně černým palcem je okamžitě hospitalizován, my ostatní dostáváme mast na omrzlé a otlačené nohy a kapky do očí. Morten jezdí po nemocnici na kolečkovém křesle a Mads je na kapačkách, takže naše slavná výprava vypadá jako pojízdný lazaret.

3.1.6r1-5 Jeden z posledních táborů (foto archiv Z. Lyčky).

3.1.6r1-6 Z. Lyčka ve vrtulníku z Tasiilaqu do Kulusuku (foto archiv Z. Lyčky).

3.1.6r1-7 Účastníci expedice na Grónském zastoupení v Kodani (zleva): Mads, autor, Morten, Kasper (foto archiv Z. Lyčky).

Následující tři dny jsme strávili téměř nepřetržitým jedením a lenošením v hotelu Angmagssalik – kromě Madse, kterého si nechali v nemocnici. Snažíme se zrekapitulovat náš výkon. Podle místní policie byl v době naší výpravy ten nejchladnější duben, jaký kdy v Grónsku zaznamenali, a spousta výprav musela být evakuována. Statisticky se prý podařilo přejít ledovec pouze jedné z deseti osob (dvěma z dvanácti výprav), které se na něj vypravily. Ve stejnou dobu jako my došli do Tasiilaqu dva Norové, na jejichž stopu jsme narazili již před Dye-2, o nikom dalším nevíme. V každém případě jsme podali téměř nadlidský výkon a můžeme být rádi, že všechno dopadlo relativně dobře.

V pondělí 9. května jsme se podle plánu všichni přesunuli vrtulníkem z Tasiilaqu na ostrůvek Kulusuk s letištěm, odkud nás islandské aerolinky přepravily do Reykjavíku. Následující den jsme šťastně odletěli z Keflavíku do Kodaně, kde naše výprava definitivně skončila v rukou specializovaných lékařů. Specialista na popáleniny, omrzliny a plastickou chirurgii v hlavní kodaňské nemocnici mě uvítal citátem z nějaké moudré knihy: „Pacient omrzl v lednu, amputace proběhla v červnu.“ Prý musíme počkat, jak to dopadne. Pokud jde o léčebné prostředky, lékaři mi doporučili dva volně dostupné léky, které jsou k mání bez lékařského předpisu – čas a trpělivost.

Po necelých dvou měsících mě v nemocnici prohlásili za úplně vyléčeného a vyřadili z evidence omrzlých, popálených a jinak zdeformovaných pacientů. Podobně dobře dopadli ostatní kamarádi kromě Madse, kterému museli amputovat polovinu palce na levé ruce. Jeden trvalý následek však zůstal nám všem – že jsme Grónsku trvale propadli.

3.1.6 RAM2: Arctic Circle Race – lyžařský maraton na polárním kruhu (Zdeněk Lyčka)

Říká se, že Arctic Circle Race (ACR), který se běhá na lyžích každý rok na jaře v okolí Sisimiutu na západním pobřeží Grónska, je jedním z nejtěžších, ale také nejkrásnějších lyžařských běžeckých závodů na světě. Jeho účastníci musí ve třech dnech urazit klasickým stylem 160 km, dvakrát přespát v extrémních povětrnostních podmínkách ve stanech a spokojit se s jídlem, které si sami uvaří. Jedná se o největší sportovní akci pořádanou v Grónsku od roku 1998.

Nechtěl jsem nic ponechat náhodě, a tak jsem se do Grónska v roce 2010 pečlivě připravoval. V lednu jsem projel na běžkách křížem krážem Beskydy, první březnovou neděli

jsem absolvoval devadesátakilometrový Vasův běh ve Švédsku (celkově už podvanácté) a koncem března jsme se šesti kamarády projeli od severu k jihu norský národní park Hardangerviddu. Arctic Circle Race, který se konal 9.–11. dubna, jsem považoval za přirozené vyvrcholení své lyžařské sezony. V době, kdy si lidé v Česku užívali nefalšovaného jara a chodili ve dvacetistupňovém vedru jen v tričku, klesala ve stanovém táboře u Sisimiutu v noci rtuť teploměru pod -20 °C. Ale jinak bylo po celé tři dny naprosto pohlednicové počasí – modrá obloha bez jediného mráčku a vítr maximálně 6 m/s.

Na webových stránkách www.acr.gl jsem se pokusil najít případné další české účastníky, ale žádný seznam tam nebyl, pouze výsledky minulých ročníků. V letadle z Kodaně do Kangerlussuaqu jsem přemítal o tom, že budu na trati asi jediným Čechem, ale vtom jsem na vedlejším sedadle spatřil český pas a uslyšel někoho volat: „Stando!“ Základ českého týmu byl na světě: Stanislav Bartůšek, sportovní reportér České televize a pokořitel kanálu La Manche, Jiří Čech ze severní Moravy a já z Kodaně. Pod značkou CZE se později na startu objevil i Klaus Jeckel, který žije v Železné Rudě, ale umí česky jen pár slov. U mého jména pořadatelé naopak uvedli DEN (Dánsko), asi proto, že jsem v té době žil v Dánsku, odkud jsem také poslal přihlášku na ACR.

Po mezipřistání na mezinárodním letišti v Kangerlussuaqu (Dlouhém fjordu) jsme pokračovali místním leteckým spojením do druhého největšího grónského města Sisimiutu, což ve volném překladu znamená „Lidé od liščích nor“. V dánské verzi se mu říká mnohem prozaičtější Holsteinsborg. Pětapůltisícové město leží asi 40 km nad severním polárním kruhem. Vyznačuje se charakteristickou horou „Babí hučka“ a velkým množstvím tažných psů, kteří dovedou v nejnevhodnější dobu (třeba v noci nebo brzy ráno) ztropit neuvěřitelně intenzivní koncert: skoro vůbec neštěkají, ale o to více vyjí.

Oficiální program 14. ročníku ACR byl zahájen tradiční bohoslužbou v sisimiutském kostele, po níž se průvod vydal do budovy Technické univerzity, kde proběhlo povinné školení 104 přihlášených účastníků. Všichni obdrželi základní pomůcky k přežití v drsné arktické zimě: tepelnou izolační fólii, oranžový pytel a píšťalku. Během jednoho z prvních ročníků ACR totiž sněhová bouře zabránila běžcům pokračovat v závodě a pořadatelé je postupně shromažďovali v dřevěném srubu, odkud je začali odvážet do Sisimiutu na motorových skútrech. Silný hluk a otřesy však uvolnily lavinu, která zasypala 17 účastníků. Skoro všechny se podařilo zachránit, až na italského lyžaře, kterého záchranáři vyhrabali příliš pozdě. Bezpečnostní opatření na ACR

jsou od té doby pro pořadatele hlavní prioritou. Povinnou výbavou je kvalitní spací pytel do -30 °C a dobrá karimatka. Batoh s termovýbavou a potravinami nutnými k přežití musí na startu vážit minimálně pět kilogramů, což pořadatelé v pátek i v sobotu ráno zkontrolují.

3.1.6r2-1 Chvilí před startem závodu ACR 2010 (zdroj: Archiv ACR).

3.1.6r2-2 Start (zdroj: Archiv ACR).

3.1.6r2-3 Na trati (zdroj: Archiv ACR).

Kvůli netradičním výkyvům zimního počasí, které se podepsaly na nejistém ledu na jednom z okolních fjordů, jsme místo cesty do vnitrozemí (jako v předchozích závodech) byli nuceni ujet celých 160 km v nepříliš vzdáleném okolí Sisimiutu. O to více jsme si užili prudkého stoupání (na pár kilometrech z nuly do 600 metrů) a následných divokých sjezdů, které pro mnohé účastníky znamenaly zaručený pád a někdy i odřené tváře. Na jednom ze strmých úseků byla dokonce cedule „Skis Off“ a pořadatelé přísně dbali na to, aby si každý závodník – pod pohrůžkou vyloučení ze závodu – sundal lyže a šel dolů pěšky. Mnohým sportovcům se však podařilo upadnout i s lyžemi v ruce...

3.1.6r2-4 Trať závodu byla označena praporky (foto Z. Lyčka).

3.1.6r2-5 Skis Off! (foto Z. Lyčka).

3.1.6r2-6 Po některých sjezdech to dopadlo takhle... (foto Z. Lyčka).

Každý den byl stanoven tzv. „point of no return“, tj. časová hranice, dokdy museli všichni účastníci projet stanoveným kontrolním bodem, jinak byli ze závodu vyloučeni. Jeden ze zakladatelů ACR Jan Sort mi k tomu řekl: „Než nám na trati zůstal ten Ital, měli jsme k závodníkům velký respekt a věřili jsme, že vědí, co činí. Ale pak nám došlo, že když je člověk zmrzlý a vyčerpaný a zuří kolem něj sněhová bouře, přestává se chovat soudně a musí nastoupit přísná pravidla.“

Po více než 50 kilometrech neustálého stoupání a prudkých sjezdů se těšíte na odpočinek. Na ACR máte po skončení první i druhé etapy nárok na patnáctiminutovou masáž ve stanovém táboře, o všechno ostatní se musíte postarat sami. Večer po příjezdu do tábora si vyzvednete spacák, karimatku a svůj batoh se suchým oblečením a jídlem, které vám až na místo přivezly saně tažené psím spřežením. Ve velkém vyhříváném stanu se převlečete a dáte si sušit oblečení a boty, ve druhém velkém stanu si uvaříte večeři. Každý účastník má k dispozici vařič na tekutý líc a horkou a studenou vodu, která se nabírá dírou v „kuchyňské“ podlaze. Stanový tábor stojí totiž na zamrzlém jezeře, což je nutné jednak kvůli dostatku vody na vaření, ale také kvůli bezpečnému uchycení stanů – v minulosti se několikrát stalo, že náhlá sněhová bouře stany utrhla a roznesla po širokém okolí. Stany jsou již v táboře připraveny a spí se v nich po dvou. Záchody tvoří čtyři přenosné budky s horkým fukarem a mísou nad pevným igelitovým pytlím, který se pravidelně vyměňuje.

3.1.6r2-7 Velký „jidelní“ stan (foto Z. Lyčka).

3.1.6r2-8 Zdroj vody v kuchyňské podlaze (foto Z. Lyčka).

7.1.6r2-9 Stany pro dva nocležníky (foto Z. Lyčka).

Nejhorší pocit je, že se tři dny nemáte kde umýt, v táboře jsme měli ráno -22 °C a v noci šíleně vyli psi, kteří spali na sněhu kousek od tábora. Ne nadarmo byl každý stan vybaven čtyřmi špunty do uší...

Závod byl organizačně dobře zajištěn, celá trať byla označena praporky a přibližně na každém desátém kilometru byla občerstvovací stanice s ovocnou šťávou, vodou, kousky čokolády a houskami. Závod má i svůj ekologický rozměr. Na občerstvovacích stanicích nezůstávají po závodnících haldy umělohmotných kelímků, jak je tomu zvykem na jiných dálkových závodech, neboť každý účastník pije ze svého vlastního hrnku, který si veze s sebou.

ACR 2010 dokončilo 67 mužů a 17 žen ze 14 zemí, přičemž nejmladšímu závodníkovi bylo 13 let. Zvítězil Sergej Spirin z Jekatěriny s celkovým časem 10:08:26. Nejlepšími českými účastníky byli desátý Klaus Jeckel a šestnáctý Jiří Čech, my dva se Standou jsme se spokojili s 52. a 60. místem.

7.1.6r2-10 Standa Bartůšek v cíli první etapy (foto M. Marenčoková).

7.1.6r2-11 České trio v cíli závodu: S. Bartůšek, J. Čech a Z. Lyčka (foto M. Marenčoková).

Arctic Circle Race je největší sportovní akcí v Grónsku, která si klade velké organizační nároky, avšak vše probíhá na bázi neplacené dobrovolnosti a za pomoci sponzorů. Organizátoři považují svoji účast za prestižní celonárodní záležitost. Vítěz nezíská žádnou finanční odměnu, pouze sponzorskou letenku Kodaň-Sisimiut a zpět na příští ročník ACR. Nehledě na počet ujetých kilometrů, obtížný terénní profil a všudypřítomnou a neutuchající zimu je absolvování ACR neskutečným zážitkem. Zamrzlé fjordy a jezera, zasněžené pláně i strmé skály na pozadí blankytně modré oblohy jsou nádhernou ukázkou panenské grónské přírody, kam se člověk rád vrací.

Filmová reportáž Standy Bartůška s názvem Arctic Circle Race 2010 je k dispozici na webové adrese <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10172093682-lyzovani/21047129627/>.

3.1.6 RAM3: Nonstop štafetová plavba přes Beringovu úžinu (Jack Bright)

Plavání není činnost, která by byla příliš spojována s polárními oblastmi – s výjimkou ledních medvědů, tuleňů a dalších živočichů, kteří obývají daleký sever a jih naší planety. Výpravy sportovního charakteru jsou obvykle založeny na jízdě na lyžích, jízdě se psím spřežením nebo plachtění. Extrémní podmínky, které Arktida a Antarktida představují, přesto lákají mnohé dobrodruhy, aby vyzkoušeli odvahu a postavili se žvlům. Výjimkou nejsou ani plavci.

V srpnu 2013 se v Petropavlovsku-Kamčatském sešel tým 65 zimních plavců ze 16 zemí. Účastníci se vydali na ruské lodi Irtyš směrem na sever a za pět dní a nocí dopluli k severovýchodnímu cípu euroasijského kontinentu – Děžňovovu mysu na Čukotce, který je vzdušnou čarou vzdálen pouhých 86 km od USA. V plánu byla nonstop plavecká štafeta z Ruska do Ameriky přes mrazivý Beringův průliv pouze v běžných plavkách, gumové čepici a plaveckých brýlích. O takový výkon se dosud nikdo nepokusil. Kvůli obrovským logistickým a byrokratickým překážkám – nemluvě o překážkách meteorologických a geografických – se expedice plánovala několik let, a proběhlo dokonce několik neúspěšných startů.

Beringův průliv mezi Tichým a Severním ledovým oceánem leží těsně pod polárním kruhem. Jsou v něm silné proudy a převládají prudké větry. Jen několik měsíců v roce není pokrytý ledem, na okolních kopcích leží i v létě sníh a teplota vody stoupne jen pár stupňů nad nulu. Teplota vzduchu nedosahuje v létě v průměru ani 10 °C a letmý pohled na stereografickou projekci Arktidy zobrazující červencovou izotermu 10 °C upozorňuje na anomálii severního Pacifiku, který je podstatně chladnější než moře v podobných zeměpisných šířkách ve Skandinávii. Kdybychom měli charakterizovat Beringovu úžinu několika slovy, asi bychom ji nazvali chladnou a hroživou. Dánsko-grónský spisovatel a polárník Knud Rasmussen ji popsal jako „nebezpečné místo“.

Všichni plavci byli na tyto podmínky dobře připraveni. Českou republiku reprezentoval Zdeněk Tlamicha z Lysé nad Labem, člen I. plaveckého klubu otužilců Praha (I. PKO), k němuž se připojil jeho klubový kolega Jack Bright z Velké Británie, který dlouhodobě žije v České republice.

Na každém ze tří malých nafukovacích člunů (zodiaků) s navigátorem a řidičem byl připraven čtyřčlenný tým plavců a plavba mohla začít. Každý plavec strávil v ledové vodě 10 minut a pak předal štafetu dalšímu borci. Jakmile všichni čtyři doplávali své úseky, jejich člun je odvezl zpět na Irtyš, kde se zahřáli horkým čajem a podstoupili lékařskou prohlídku. Mezitím pokračoval v plavání další tým a všichni se po určité době do vody vrátili.

10 minut se může zdát jako krátká doba, ale v ledové vodě o teplotě kolem 2 °C je to víc než dost a vyžaduje to určitý trénink, zejména pokud se má plavba několikrát opakovat. Všichni účastníci byli speciálně vybraní fyzicky zdatní otužilci se zkušenostmi s plavbou v extrémně ledové vodě. Měřítkem pro účast byla schopnost uplavat jeden kilometr ve vodě o maximální teplotě 5 °C, a především schopnost co nejrychlejšího zotavení.

Dva dny a dvě noci vše probíhalo hladce a plavci se dostali téměř do poloviny průlivu. Doprovázeli je tuleni, medúzy a další mořští živočichové včetně kosatek a mrožů – ti naštěstí v dostatečné vzdálenosti. Během druhé noci však vítr zesílil na více než 15 m/s a způsobil vysoké vlny. V tom okamžiku již nebylo možné navigovat nafukovací čluny, natož plavce, a tak byl pomocí GPS stanoven navigační bod a plavání bylo na několik hodin přerušeno. To byla pouhá předzvěst situace ve druhé polovině plavecké štafety. Plavba byla několikrát zastavena a občas se snesla mlha, která omezila viditelnost na několik metrů, a v této velmi nebezpečné situaci plavci na krátkou dobu zmizeli z dohledu.

Poslední překážkou byl silný aljašský pobřežní proud, který však plavci překonali, a šest dní po startu spatřili cíl – mys Prince Waleského. Všech 65 účastníků štafety plavalo posledních 300 metrů s vlajkami. Přistáli jako jakási hromadná flotila vítaná místními obyvateli. Všichni byli unavení, protože každý měl za sebou asi 13 ponorů a velký spánkový deficit. Samozřejmě byli také nadšení, že dosáhli cíle a byli prvními plavci, kteří přeplavali za šest dní a nocí z Asie do Ameriky. Vlivem proudů a přílivu a odlivu uplavali asi 134 km. Teplota vody se pohybovala mezi 2 a 4 °C, na aljašských mělčinách však dosahovala až 8 °C.

Plavecká štafeta byla zapsána do Guinnessovy knihy rekordů jako první a dosud jediná plavecká expedice tak rozsáhlého typu v polárních oblastech. Tato akce, podpořená ruskou vládou i soukromými sponzory, vyžadovala nejen důkladnou logistiku, vytrvalost a otužilost plavců, ale také velký kus štěstí.

3.1.6r3-1 Než padla mlha (foto J. Bright).

3.1.6r3-2 Ostrov Velký Diomedes (foto J. Bright).

3.1.6r-33 Děžňovův mys (foto J. Bright).